

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Filosofická fakulta

Katedra politologie

**ANALÝZA POSLANECKÝCH PROJEVŮ VÁCLAVA
KLAUSE MLADŠÍHO**

**ANALYSIS OF PARLIAMENTARY SPEECHES BY VACLAV
KLAUS JR.**

Bakalářská práce

Autor:	Eliška Sapíková
Studijní program:	B6701 - Politologie
Studijní obor:	Politologie
Vedoucí práce:	Mgr. Petra Vodová, Ph.D.

Hradec Králové, 2021

Zadání bakalářské práce

Autor: Eliška Sapíková

Studium: F18BP0201

Studijní program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Název bakalářské práce: Analýza poslaneckých projevů Václava Klause ml.

Název bakalářské práce AJ: Analysis of parliamentary speeches by Václav Klaus Jr.

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem této práce je analýza a charakterizace výskytu populistických prvků v projevech Václava Klause mladšího.

Bakalářská práce se bude skládat z části teoretické a empirické. Teoretická část bude diskutovat koncept populismu, jeho jednotlivé typy a kritéria jejich určení, zaměří se na propojení konceptu populismu s krajně-pravicovou ideologií. V empiricko-analytické části bude provedena kvalitativní analýza poslaneckých projevů Václava Klause ml. V projevech budou na základě definovaných kritérií identifikovány výskyty populistické rétoriky a témata, v nichž je využívána. Výskyty budou charakterizovány na základě uvedených kritérií do jednotlivých typů populismu. Na základě analýzy bude zjištěno, zda a jaké typy populistické rétoriky Klaus v poslaneckých projevech využívá, a zda v průběhu jeho kariéry došlo k proměně jeho rétoriky.

Cílem této práce je analýza a charakterizace výskytu populistických prvků v projevech Václava Klause mladšího.

Abst, K. ? Rummens, S. Populism versus Democracy. Political Studies. 55(2), 2007.

Danics, S. Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus. ISBN 9788074521225, 2017.

Kopecky, P, Mudde, C. The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe. European Union Politics. 3(3), 2002.

Stanley, B. Backsliding Away? The Quality of Democracy in Central and Eastern Europe. Journal of Contemporary European Research. 15(4), 2019.

Taggart, P. Populism. Buckingham PA: Open University Press. 2000

Van Kessel, S. Populist parties in Europe: agent of discontent? New York: Palgrave Macmillan. 2015

Garantující pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Petra Vodová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 29.5.2020

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci zpracovala samostatně pod vedením Mgr. Petry Vodové, Ph.D., a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne 26. 06. 2021

.....

Eliška Sapíková

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí bakalářské práce Mgr. Petře Vodové, Ph.D., za její odborné vedení, cenné rady a připomínky během zpracovávání celé práce. Zároveň bych chtěla poděkovat svému příteli Bc. Dennisovi Dvořákovi za pomoc a kontrolu při vytváření grafů a tabulek a veškerých statistických náležitostí práce.

Anotace

SAPÍKOVÁ, E. (2021): Analýza poslaneckých projevů Václava Klause mladšího. Hradec Králové: Filosofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2021, Bakalářská práce.

Cílem této práce je analýza a charakterizace výskytu populistických prvků v projevech Václava Klause mladšího. Bakalářská práce se skládá z části teoretické a empirické. Teoretická část diskutuje koncept populismu, jeho jednotlivé typy a kritéria jejich určení, zaměřuje se na propojení konceptu populismu s krajně-pravicovou ideologií. V empiricko-analytické části je provedena kvalitativní analýza poslaneckých projevů Václava Klause mladšího. V projevech jsou na základě definovaných kritérií identifikovány výskyty populistické rétoriky a témata, v nichž je využívána. Výskyty jsou charakterizovány na základě uvedených kritérií do jednotlivých typů populismu. Na základě analýzy je zjištěno, zda a jaké typy populistické rétoriky Klaus v poslaneckých projevech využívá, a zda v průběhu analyzovaných let 2018 až 2019 došlo k proměně jeho rétoriky.

Klíčová slova

politické proslovy, rétorika, populismus, Václav Klaus mladší

Annotation

SAPÍKOVÁ, E. (2021): Analysis of parliamentary speeches by Vaclav Klaus jr., Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2021, Bachelor Degree Thesis.

The aim of this thesis is to analyse and characterise the occurrence of populist elements in the speeches of Václav Klaus Jr. The bachelor thesis consists of theoretical and empirical parts. The theoretical part discusses the concept of populism, its different types and the criteria of their determination, focusing on the connection between the concept of populism and far-right ideology. In the empirical-analytical part, a qualitative analysis of Václav Klaus Jr.'s parliamentary speeches is conducted. The occurrences of populist rhetoric in the speeches and the themes in which it is used are identified on the basis of defined criteria. The occurrences are characterized into different types of populism on the basis of these criteria. Based on the analysis, it is determined whether and which types of populist rhetoric Klaus uses in his parliamentary speeches and whether his rhetoric has changed during the analysed years 2018 to 2019.

Key words

political speeches, rhetoric, populism, Václav Klaus Jr.

Obsah

Seznam obrázků, tabulek a grafů.....	8
1. Úvod a cíle práce	9
2. Obecný úvod do problematiky.....	11
2.1 Populismus	12
2.1.1 Populismus jako ideologie	13
2.1.2 Pravicový populismus.....	14
2.1.3 Důvody k vzestupu populismu	16
2.1.4 Vzestup populismu v kontextu České republiky	17
2.2 Rétorika populismu	18
2.2.1 Populismus jako komunikační styl	18
2.2.2 Komunikace v mediálním prostoru.....	21
2.3 Václav Klaus ml.	23
3. Metodika a použítá data.....	25
3.1 Výzkumný problém.....	25
3.2 Cíl výzkumu	25
3.3 Časový rámec analýzy a sběr dat	26
3.4 Použítá metodika.....	26
3.4.1 Koncept topos / topoi.....	28
4. Výsledky.....	30
4.1 Analýza projevů Václava Klause mladšího	30
4.2 Popis analyzovaných projevů.....	32
5. Diskuze.....	37
6. Závěr	40
Použítá literatura	42
Zdroje práce	47

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Obrázek 3.1: Model argumentace (zdroj: Němcová 2020, s. 39, cit. Wodak 2015b a Wodak 2015a).....	28
--	----

Tabulka 3.2: Výběr topoi (zdroj: Němcová 2020, s. 40, cit. Wodak 2001 a Wodak 2015a, upraveno)	29
--	----

Tabulka 4.1: Počet analyzovaných příspěvků rozdělených na dvě sledovaná období a na zdroje analýzy	33
--	----

Tabulka 4.2: Počet jednotlivých vybraných topoi ve dvou sledovaných obdobích.....	34
---	----

Tabulka 4.3: Poměr použití populistické rétoriky z analyzovaných zdrojů, rozdělený na dvě sledovaná období.....	36
---	----

Graf 4.1: Počet analyzovaných příspěvků rozdělených na dvě sledovaná období a na zdroje analýzy	33
---	----

Graf 4.2: Poměr použití populistické rétoriky na Facebooku v jednotlivých příspěvcích (pokud ANO – tak byla použita populistická rétorika v příspěvku).....	35
---	----

Graf 4.3: Poměr použití populistické rétoriky na Novinkách.cz v jednotlivých příspěvcích (pokud ANO – tak byla použita populistická rétorika v příspěvku)	35
---	----

1. Úvod a cíle práce

Cílem této bakalářské práce je analyzovat projevy Václava Klause mladšího ve vztahu k populistické rétorice. Pro potřeby analýzy je nutné si definovat pojem pravicového populismu a především pak si definovat populistickou rétoriku. Následně poté pomocí kvantitativního přístupu zkoumat vybrané projevy, kdy je potřeba si definovat sledované proměnné v těchto projevech.

Václav Klaus mladší je velmi zajímavou osobou české politiky, kdy je mnohdy označován médii, i odbornou veřejností jako pravicový populist (viz Bláha 2018, Buchert 2019 nebo Zelenka 2019). S tím se pojí další aspekt výběru tématu a tím i osobou Václava Klause mladšího, kdy je popsán výrazný nárůst pravicového populismu v rámci české politické scény. Jak píše Hanley (2012), většina nově vzniklých stran po roce 2010 jsou právě pravicově populistické. Hanley (2012) nebo Císař a Štětka (2017) tento důvod spojují s problematikou destabilizace stranické politiky po volbách v roce 2010.

Z výše zmíněného lze tedy vyvodit zásadní výzkumnou otázku kvantitativního charakteru. Definice výzkumné otázky: „Kolik příspěvků Václava Klause mladšího ve sledovaném období naplňuje charakteristiku pravicového populismu?“ Pro analýzu jsem vybrala období let 2018-2019. Období je vybráno z důvodu, že v jeho průběhu byl VK ml. vyloučen z ODS a následně založil nové hnutí s názvem Trikolóra hnutí občanů. Sledované období lze tedy rozdělit do dvou částí. První částí je období mezi listopadem 2018 až březnem 2019, kdy byl členem Občanské demokratické strany. Druhé období se vztahuje k jeho působení v Trikolóře hnutí občanů, tj. mezi dubnem 2019, kdy tento politický objekt založil, až červencem 2019. V těchto obdobích můžeme případnou přítomnost populistické rétoriky sledovat a následně vyhodnotit odděleně. Následně je z hlediska hledaných prvků populistické rétoriky můžeme porovnávat.

Teoretický úvod práce se zaměřuje na charakteristiku a konceptualizaci populismu. Je rozdělen do tří samostatných částí, kdy první část se věnuje definici

populismu z hlediska ideologického zaměření. V druhé části zmiňují popis příčin vzestupu populismu a to i v kontextu České republiky. Ve třetí části se zaměřují na populistickou rétoriku. Především pak na zdůraznění základních prvků zastřešujících rétoriku pravicového populismu, jež jsou: suverenita lidu, obhajoba lidu, anti-elitářství a ostrakizace ostatních aktérů (Canovan 1999, Canovan 2002, Albertazzi a kol. 2007, Singer 2019).

Kapitola metodologie a použitá data se zaměřuje na popis samotné analýzy a představení empiricko-analytického přístupu zkoumání rétoriky, kdy byla vybrána kritická diskursivní analýza rakouské lingvistky Ruth Wodakové. Kapitola podrobně popisuje sledované veličiny z hlediska populistické rétoriky, které jsou představovány jednotlivými tématy projevů Václava Klause mladšího. Dále kapitola popisuje, jakým způsobem jsou prvky vybírány.

Ve výsledcích prezentuji pomocí grafů četnosti sledovaných jevů a taktéž jejich časové rozložení. Následně je v diskusi zařazuji do jednotlivých období s ohledem na působení Václava Klause mladšího v ODS nebo v Trikolóře hnutí občanů. Tato práce a její analýza je založena na kritické diskursivní analýze, kterou využívá prozatím jen minimum akademických textů, proto přispívá mezi jiné kvalifikační závěrečné práce (např. práce Bukáčka 2017, Ondráčkové 2020, Němcové 2020 nebo Šaradína 2021).

2. Obecný úvod do problematiky

V současné době v rámci České republiky a nejenom zde, je pozorovatelný trend nízké důvěry lidí v klasické demokratické instituce. Mezi ně můžeme zařadit svobodná média, Poslaneckou sněmovnu nebo Senát. Současně tento trend nahrává charismatickým vůdcům a politickým aktérům, kteří jsou označováni odbornou veřejností jako populisté. V České republice tento trend lze spatřit především od sněmovních voleb konaných v roce 2010. Autoři jako jsou Mudde (2004), Van Kessel (2015), Císař a Štětka (2017) nebo Singer (2020) popisují v závislosti na výše zmíněném tvrzení o vzestupu stranického populismu. Proto je důležité si tento politický proud konceptualizovat, protože mnohdy zůstává význam tohoto pojmu nejasný. Dle Havlíka (2012) nebo Muddeho (2004) je význam slova populismus, tak i jeho chápání zaměňován s demagogií. *„I když populismus může být, a v praxi také často je, spojen s demagogií, jde o dva zcela odlišné jevy: populismus může a nemusí být doprovázen demagogií, stejně jako demagogie může, ale nemusí být doprovázena populistickou argumentací (Havlík 2012, s. 123).“*

Z výše zmíněného lze vidět, že samotný pojem populismus je mnohdy i pro odbornou veřejnost zavádějící. To, že se jedná o nejednoznačnou koncepci a populismus nelze jednoznačně konceptualizovat, uvádí například Dornbusch (1991), Roberts (2002), Jansen (2011) nebo Benoit (2012). Mudde (2004) taktéž uvádí, že populismus nelze vnímat jako ucelenou ideologii. Mudde (2004) definuje koncept populismu, jako ideologii, jež společnost rozděluje na „čistý lid“ a „zkorumpovanou elitu“. Zároveň Němcová (2020) uvádí, že ideologie populismu není názorově konsistentní, jako například socialismus nebo jiné stranické systémy.

V následující kapitole, zabývající se obecným úvodem do problematiky se budu věnovat populismu ve dvou směrech, stejně jako například ve své analýze Němcová (2019) nebo Singer (2020); populismu jako ideologie a populismu jako komunikačního stylu. Tyto dva směry se snaží definovat populismus, jelikož definice populismu se v posledních desetiletích měnila (srov. Dornbusch 1991 a Stanley 2008, porovn. v Singer 2020). Jansen (2011) však také upozorňuje,

že konceptualizace je v případě populismu velmi kontroverzní. Někteří autoři populismus vnímají jako ucelenou ideologii, někteří jako tenkou ideologii a někteří komunikační nástroj, tedy jako komunikační styl. Zde je ovšem nutné podotknout, že definovat populismus jako ucelenou ideologii se snažili především starší autoři. Ionescu a Gellner (1969) populismus definovali jako pevnou ideologii, stejně jakou jsou například nacismus nebo komunismus. Autoři jako Dornbusch (1991) nebo Mudde (2004) populismus spíše charakterizují jako *thin-centered*¹ ideologii (viz níže). Pro následnou analýzu jakéhokoliv politického subjektu se autoři (Mudde 2004 nebo Stanley 2008) věnují koncepci populismu jako tenké ideologie a především se pak zaměřují na populismus, jako na komunikační styl. Komunikační styl je zde myšlen především jako nástroj populistické rétoriky, kterou následně političtí aktéři využívají v komunikační strategii s voliči. Pro naši následnou analýzu je proto definice populismu v těchto dvou směrech důležitá.

2.1 Populismus

V této kapitole se soustředím na definování populismu jako ideologie. Dále se zaměřím na koncept a charakteristiku pravicového populismu, do nějž Buchert (2019) nebo Zelenka (2019) Klause mladšího řadí. Avšak nehledě na charakteristiku pravicového populismu je vhodné částečně zmínit i levicový populismus, jelikož jak se zmiňuje Podobník (2018) u analýzy projevů politických aktérů, obzvláště ve střední a východní Evropě, je pravděpodobné, že zde nalezneme prvky levicového populismu. Důvodem je, že levicový populismus vystupuje proti nastavenému establishmentu Evropské unie a Západu. Poté se zaměřím na důvody vzestupu populismu a to i s ohledem na českou politickou scénu.

¹ Úzká nebo také tenká ideologie (orig. *thin-centred ideology* ozn. v Mudde 2004), která se soustřeďuje pouze na určité prvky politiky.

2.1.1 Populismus jako ideologie

Při vymezení pojmu populismu se autoři (Abst a kol. 2007, Stanley 2008 nebo Mudde 2004) zabývají, zdali je populismus přímo ideologie nebo *thin-centered* ideologie. K samotné *thin-centered*, tj. tenké ideologii se přiklání většina autorů (Abst a kol. 2007, Mudde 2004, Stanley 2008, Albertazzi a kol. 2007, Kubánek a kol. 2016 apod.). Tato tenká ideologie na rozdíl od plnohodnotné ideologie se soustředí a definuje pouze některé části společenského života (Mudde 2004, Havlík a kol. 2012). K této definici populismu jako tenké ideologie přispěl Mudde (2004, s. 543), který populismus definuje jako ideologii, která považuje společnost v konečném důsledku rozdělenou na dvě homogenní a antagonistické skupiny; „čistý lid“ a „zkorumpovanou elitu“. Zároveň na rozdíl od starších autorů jako jsou například Ionescu a Gellner (1969), Mudde (2004) touto definicí nevnímá populismus pouze v negativní konotaci.

Stanley (2008) dodává, že populismus nelze definovat pomocí specifického programu, a tudíž jej nelze ideologicky zařadit. Němcová (2020) uvádí kritiku, která směřuje proti zařazení populismu do konceptu ideologií. Uvádí, že feministické, případně zelené ideologie se také postupem času vyvíjely, od omezení se na jediný problém, na komplexní myšlenkovou hustotu, jež jde zařadit do konceptu stranických rodin. Proto populismus jako tenkou ideologii je možné kombinovat například s komunismem nebo nacionalismem (Freedman 1996).

Důležitá je však charakteristika populistických elementů. Tato charakteristika, jak jsem již zmínila výše, tvoří: lid a elitu (Havlík a kol. 2012, Mudde 2004, Stanley 2008). Kubánek (2016) komentuje, že jádro celého konceptu je především „lid“. Taggart (2000) nebo Mudde (2004, s. 543) zmiňují, že populismus je ideologie, která je založena na tom, že politika by měla být výrazem obecné vůle. Havlík (2012, s. 127) označuje „lid“ jako „homogenní skupinu se společnými zájmy“.

Mudde (2004) taktéž upozorňuje na nepřesně formulovanou definici „lidu“. Taggart (2004) proto formuloval pojem „heartland“, který charakterizuje jako ideální svět, ve které není žádná imigrace nebo globalizace. V tomto prostoru je tedy spokojený „lid“ a populismus se snaží „lid“ oddělit od zkorumpovaných „elit“, které

mohou za veškeré, především pak sociální a ekonomické problémy. S tím souvisí, že v konceptu populismu jsou elity chápány jako hrozby a nebezpečí pro lid. Populisté proti těmto elitám bojují, ztotožňují a odkazují se na lid. Zde je potřeba definovat si populistu, jakožto charismatického leadera, jenž není součástí elity. Tito leaderi odmítají institucionalizaci zavedené vládnoucí struktury, byrokracii a především jsou velmi charismatičtí. Proto jsou jejich populistická hnutí velmi viditelná (Canovan 1999, Mudde 2004, Taggart 2004). Další výrazným znakem populistů je kontroverzní a protestní povaha. Tyto atributy zajišťují populistům mediální pozornost, kterou využívají pro silnou veřejnou viditelnost (Albertazzi a kol. 2007).

Populisté mezi „elity“ řadí vícero věcí. Populisté mohou být proti zavedeným politickým stranám, novinářům, státní správě, univerzitám, nadnárodním korporacím, zaměstnavatelům nebo i proti kapitalistům (Mudde 2004). Zkrátka populisté spolu s „lidem“ jsou proti „zkorumpovaným elitám (Mudde 2004, Němcová 2020) Další náhled populisty na svět je jeho rozdělení na Dobro a Zlo. „Elita“ je Zlo, a „elita“ je proti lidu, který je Dobro (Mudde 2004, s 544). V souvislosti s „elitami“ je nutné zmínit i antagonismus, který je zájmovým rozporem „lidu“ a „elit“. Tímto vzniká protestní rétorika (Kubánek a kol. 2016).

2.1.2 Pravicový populismus

V rámci charakteristiky populismu jako ucelené (plnohodnotné) ideologie, respektive populismu jako minimální ideologie, která je pevně spojena a váže se k plnohodnotné ideologii (viz předchozí kapitola), lze populismus kombinovat se všemi odlišnými ideologiemi. Populistická strana se tedy může nacházet na levé i pravé straně politického spektra. Je tudíž spojován s komunismem, neo-liberalismem nebo nacionalismem. Tudíž lze populismus jako podpůrný pilíř ohraničený ucelenou ideologií dělit na pravicový a levicový (Stanley 2008, Mudde a kol. 2013, Danics a kol. 2017). Členění populismu do uceleného konceptu levicového nebo pravicového politického spektra se detailně zabývá Mudde a Kaltwasser (2013, s. 151). Ti vidí rozdíl především v odlišnosti v deklaraci postavení „lidu“ a „elity“. Přesto dnes je populismus spojován především s radikální

pravicí. Jako příklad se uvádějí pravicové strany rakouské FPO nebo Forza Italia z Itálie (Mudde 2004, s. 549).

Koncept pravicového populismu vychází především z předpokladu, že základním stavebním kamenem je „národ“ (Decker 2004). Mudde (2004, s. 552) zmiňuje, že cílem pravicového populismu je vize monokulturního státu. Tento koncept vychází z toho, že někteří populisté odmítají globalizaci (Decker 2004). Němcová (2020) pravicový populismus označuje jako hybridní politickou ideologii, jež staví na odmítání politického konsensu a kombinaci laissez-faire liberalismu a anti-elitářstvím. Wodak (2015a) zmiňuje další důležitý aspekt pravicového populismu a tím je zachování a zdůraznění na jednotný mateřský jazyk. Zde Wodak (2015a) uvádí příklad stanoviska / výroku například Brita / Čecha se zdůraznění na mateřský jazyk: „...*Jsi jeden z nás, pokud mluvíš mateřským jazykem a jsi potomkem rodičů, kteří tímto jazykem mluví a také jsou Brit / Čech ...* (Wodak 2015a, s. 93, přeložila Němcová 2020, s. 17)“.

V souvislosti s monokulturní vizí státu Mudde (2007, s. 19) zmiňuje, že dalším konceptem je nativismus (orig. *nativeness*) a autoritářství. Autoritářství popisuje jako stav, kdy ve státě je každý občan spořádaný, ctí rodinné tradice a společnost je jasně uspořádána. Nativismus Mudde definuje jako tezi, která zdůrazňuje, že státy by měly být obývány původními „národy“ a ty by neměly být ohrožovány menšinami, nebo jinými státy. Wodak (2015a) uvádí, že menšiny mohou být etnické, jazykové, politické nebo například náboženské. Zde je ovšem prostor ke komparaci nativismu a nacionalismu. Mudde (2007) uvádí, že na rozdíl od nacionalismu, nativismus může být intolerantní vůči jinému náboženství nebo vůči jiné kultuře. Decker (2004) uvádí další charakteristické příklady pravicového populismu. Mezi ně patří například kritika k Evropské unii nebo dále zmiňuje již výše zmíněný proticizinecký narativ.

Rétorika pravicového populismu je založena na hrozbě výše zmíněných menšin. Pravicoví populisté taktéž velmi rádi zdůrazňují, že právě tyto menšiny mohou za všechny problémy (Wodak 2015a). Wodak (2015a) uvádí, že součástí pravicově populistické rétoriky je taktéž arogance, ignorace, anti-intelektualismus a apel na zdravý selský rozum. Decker (2004, s. 35-37) nebo Kubát (2016, s. 17) uvádí, že pravicoví populističtí politici využívají provokativní rétoriku. Někdy

mohou dokonce využívat rétoriku, ve které zmiňují válku, nemoci nebo přírodní katastrofy. Dalším fenomén v pravicovém populismu zmiňuje Wodak (2015a, s. 132). Podle ní mohou být populisté pyšní na určitou nevědomost. „Lid“ tyto fakta nezná a ani je znát nemusí.

2.1.3 Důvody k vzestupu populismu

Po základní koncepci populismu je možné se přesunout k některým důvodům vzestupu fenoménu populismu. Důvodem, proč tuto kapitolu zařazují do této práce, je zmínění důvodů k vzestupu populismu v pracích většiny autorů, kteří se zabývají podobnou analýzou (viz Němcová 2020, Bukáček 2017, Singer 2019 nebo Šaradín 2021).

U vzestupu populismu narazíme na několik důvodů. Důvodům proč je populismus na vzestupu se věnují například Wodak (2015a), Mudde (2004) nebo Kriesi (2014). Wodak (2015a) zdůrazňuje posun společnosti k post-materialistickým hodnotám. Tyto hodnoty charakterizují otevřenost k novým proudům a myšlenkám, které jsou závislé na vyšším komfortu a vyšší ekonomické úrovni. Tato společnost podporuje nové kulturní změny. Tím dochází ke konfliktu mezi touto společností a společnostmi, jež je méně zabezpečená a především ohrožená myšlenkou pádu tradičních hodnot. A právě tato konfliktní linie způsobuje vznik nových xenofobních, nacionalistických a populistických stran. Wodak (2015a) dále zmiňuje, že roli hrají taktéž masová média. Mudde (2004) popisuje, že za vzestupem populismu je především „popularizace“ korupce politických elit. V tomto případě je především myšleno skandalizace korupce, jelikož korupce není novým fenoménem. Důležitou roli v tomto procesu zastávají média, která se snaží za každou cenu najít politický skandál a zaměřují se na negativní zprávy. Cas Mudde dále popisuje, že výrazný vliv na hledání negativních zpráv a skandalizace politických aktérů mají soukromá média, kvůli kterým veřejná média přišla o část diváků. Veřejná média se proto snaží zaměřit na extrémní aspekty politického prostoru. Tímto vznikl prostor pro charismatické vůdce, kteří tohoto prostoru velmi vážně využívají. Pro tento způsob seberealizování přizpůsobili svoji komunikaci i rétoriku vůči voličům

(Stanley 2008, Macková 2017). Zároveň využívají tohoto prostoru k provokaci a nedodržování zaběhnutých standardů. Tento princip Wodak (2015a, s. 11) nazývá „The right wing populist perpetuum mobile“. Další důvod vzestupu populismu zmiňuje Kriesi (2014), který hodnotí, že za vzestupem populismu je nedostatečná institucionalizace stranického systému.

Z výše zmíněného lze usuzovat, že většina autorů se primárně soustředí na důvody vzestupu populismu z hlediska role populismu a masových médií. Tuto pragmatičnost k meritu důvodu vzestupu populismu zmiňuje i Němcová (2020).

2.1.4 Vzestup populismu v kontextu České republiky

Nyní je vhodné zmínit kontext vzestupu populismu v kontextu České republiky. Vzestup populismu je vztažen k pádu komunismu. Po pádu komunismu zde panovala určitá, někdy i přehnaná očekávání. Realita, vývoj politické scény, skandalizace, případně i korupční aféry, ale způsobují, že voliči se obracejí na alternativní politické subjekty. Právě tento trend nahrává růstu populismu (Hanley 2012, Kriesi 2014).

V českém prostředí se vzestup populistických stran vztahuje k volbám do poslanecké sněmovny v roce 2010. Hanley (2012) zmiňuje, že Česká republika měla do roku 2010 stabilní hlavní politické strany, jež byly podobné stranickým systémům v západní Evropě. Byly to tyto čtyři silné strany: Občanská demokratická strana, Česká strana sociálně demokratická, Komunistická strana Čech a Moravy a Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová. Hanley (2012) označuje jako klíčový krok k vzestupu populismu v České republice volby do poslanecké sněmovny v roce 2010, kdy byly do Poslanecké sněmovny zvoleny Věci veřejné a TOP 09. Císař a Štětka (2017) považují za zlomový bod volby do Poslanecké sněmovny v roce 2013, kdy se do parlamentu dostala Akce nespokojených občanů 2011 a Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury (Singer 2019). Při komparaci těchto dvou přístupů je vhodné se detailně seznámit s těmito stranami. Strany TOP 09 a Věci veřejné, které byly novými stranami, a dostaly se do parlamentu, nebyly populistické (Němcová 2020). Nicméně Věci veřejné nebyly ideologicky vyhraněné a někteří autoři je přiřazují ke středovému

populismu (Hanley 2012). Císař a Štětka (2017) poukazují na to, že rysy populismu nebyly součástí českého politického systému a na české politické scéně je populist každý, kdo není názorově vyhraněn. A to je důvod, proč někteří autoři (Hanley 2012 nebo Němcová 2020) se soustředí z hlediska vzestupu populismu v České republice na sněmovní volby v roce 2010, zatímco autoři jako je Singer (2019) nebo Císař a Štětka (2017) označují zlomový bod ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2013.

2.2 Rétorika populismu

Po definování populismu jako ideologie je vhodné definovat populismus jako nástroj komunikace. To znamená populismus rozvinout jako komunikační styl. Jednou z charakteristik konceptů populismu je právě označení populismu jako komunikačního stylu. To znamená, že zde máme populismus jako ideologii ohraničující prostor následné analýzy, a poté zde máme populismus jako komunikační styl, kdy styl používáme jako nástroj pro následnou analýzu. Zaměříme se na aspekty, které můžeme v rétorice Václava Klause mladšího očekávat.

2.2.1 Populismus jako komunikační styl

U definování populismu jako komunikačního stylu je důležité zmínit, že komunikačním stylem je zde myšlena rétorika politických populistů směrem ke svým voličům. Jagers (2007) k populismu jako komunikačnímu stylu uvádí, že populismus je strategií mobilizace „lidu“. Mudde (2004, s. 553) zmiňuje, že populisté využívají strohý styl vyjadřování, kdy mluví jednoduše a přímo. S tímto je spojen výše zmíněný charismatický leader. Zároveň Mudde (2004, s. 562) se vyjadřuje o tzv. „zeitgeist“². Mudde populistický zeitgeist vyjadřuje ke vztahu populistického diskursu. Zároveň míní, že populistický diskurs se stal hlavním proudem v současných západních demokraciích. Mudde také zmiňuje, že většina

² Orig. *Zeitgeist*, z Mudde (2004, s. 562), vysvětlení orig.: *The defining spirit or mood of a particular period of history as shown by the ideas and beliefs of the time*. Překlad: Určitý duch nebo nálada určitého historického období, jak se projevuje v myšlenkách a názorech dané doby.

mainstreamových stran také používá populistickou rétoriku. Wodak (2015a, s. 132) zase hodnotí, že populistická rétorika je založena na aroganci, ignoraci, vytváření mýtů, vytváření desinformací a ochraně domoviny (heartland dle Taggarta 2004 nebo Muddeho 2004, s. 557).

Pro další definice populismu jako komunikačního stylu se zaměříme na tři autory, kteří se tomuto tématu věnují. Jedná se o Albertazziho (2007), Wodak (2015a) a Stanleyho (2008). Albertazzi (2007, s. 67-83) definuje čtyři body populistické rétoriky: suverenita lidu, obhajoba lidu, anti-elitářství a ostrakizace ostatních. Wodak (2015a) rétoriku zase rozděluje do dvou úrovní: obsahů a diskursivní strategie realizující obsahy. Stanley (2008) se zaměřuje, obdobně jako Wodak (2015a) v rámci populismu jako komunikačního stylu na mobilizační strategii a diskursivní směr.

Definice Albertazziho (2007) suverenity lidu se zaměřuje především na vztah uvnitř lidu. Albertazzi (2007) zmiňuje, že populisté neberou společnost jako společenství různých komunit a individuů. Toto vychází z formulace homogenity lidu. Populisté taktéž nepřijímají politický pluralismus. Ale také zdůrazňují lidu, že odmítají politické intriky a spory. Definice obhajoby lidu vychází z popisu Taggarta (2004). V souvislosti právě s definicí obhajoby lidu vznikl komunikační styl, kdy političtí populisté v tomto směru obhajují zájmy a požadavky lidí, které jsou dle jejich soudu nedotknutelné. Albertazzi (2007) v tomto kontextu taktéž zmiňuje tendenci populistů prezentovat svůj soukromý život, aby tím dokázali, že nejsou součástí politické moci. S tím souvisí kritika ostatních politických aktérů. Populisté argumentují, že „elita“ nezná problémy obyčejných lidí. Populisté tedy označují elity za nepřítel lidu. Elity dle populistů zneužívají moc a ničí demokracii, jsou arogantní a neschopní (Singer 2019). Posledním prvkem podle Albertazziho (2007) je ostrakizace ostatních. Hlavním znakem ostatních, jež populisté kritizují, jsou rozdílné kulturní, národní, etnické a rasové vlastnosti. Na rozdíl od anti-elitářství je zde zmiňováno bezpečnostní riziko pro homogenní a celistvý lid. Součástí je taktéž tvrzení, že co je označováno za rasistické, nacistické nebo extremistické chování je vnímáno jako nacionalismus a vlastenectví. Tedy snahy zachování hodnot a tradic. To jsou znaky především pravicového populismu (Albertazzi a kol. 2007).

Rétorika populismu je podle Wodak (2015a) postavena spíše než na tématech, na zdůrazňování určitých frází, ale taktéž ve vztahu k určitému tématu. Mezi zmiňovanými obsahy patří jednoznačně ochrana „heartland“³ (Wodak 2015a využívá koncept z Taggarta 2004, s. 274). Zde jsou zmiňovány dvě entity. „My“ a „Oni“. „Oni“ ohrožují „Nás“. Mudde (2004, s. 557) zmiňuje příklad v kontextu populistické strany Forza Italia Silvia Berlusconiho (porov. s Fraňkovou 2016). Mudde udává, že jako „My“ je zde míněn tvrdě pracující, mírně konzervativní a zákony dodržující občan. „Oni“ jsou pokrokaři, zločinci a cizinci. „Oni“ ohrožují „Nás“. Populisté tyto označení velmi často využívají taktéž ve své rétorice.

Dalším příkladem ochrany domoviny je podle Němcové (2020) dělení světa na „Křesťanský západ s tradičními hodnotami“ a „Muslimský východ“. Diskursivní strategie realizující obsahy podle Muddeho (2004, s. 544) souvisí s rozdělením světa na Dobro a Zlo (zmíněno výše v kapitole Populismus jako ideologie). Je to vytváření konspirací a pejorativní označení viníků všech nepříjemností a zkaženého světa. Mohou vznikat podsunuté argumenty a unáhlené polopravdy a zobecnění. Především pak vymyšlení scénářů, kde pachatelé, v tom případě politické strany nebo nadnárodní společnosti, ovlivňují chod světa. Rétorika těchto projevů je založena na opakování argumentů. Opakovaná argumentace je více přesvědčivá. Mezi další rétorické techniky populistů je přerušení oponenta, náhlou změnou tématu nebo řečnickým útokem na oponenta. Taktéž populisté velmi využívají fráze jako „proti těm nahoře“ (ve vztahu ke zkorumpovaným elitám) nebo jsem „jedním z Nás“.

U charakteristiky rétoriky populismu je potřeba zmínit i pojem tzv. rámování (orig. *framing*) (Wodak 2015a, s. 20). Wodak (2015a) se o něm zmiňuje v konceptu svých topoi. Podle Wodak populisté obsahový rámec velmi často posouvají a to především z důvodu, že současné téma jim není příjemné a nechtějí na něj odpovídat. Tím se snaží obsahový rámec posunout na témata, která jsou pro populisty více vhodná. Při posouvání obsahového rámce často využívají vulgarismy nebo diskreditující výrazy.

³ Český ekvivalent – domovina (překlad podle Němcové 2020, s. 19).

Poslední z výše stanovených konceptů, zmiňuje Stanley (2008). Mezi ně patří populistická mobilizace nebo strategie a diskurzu. Teorie populistické mobilizace popisuje politický projekt, který spolu dává dohromady lidovou mobilizaci a populistickou rétoriku. Lidovou mobilizací zde rozumíme zapojení sociálně vyloučených občanů do politických voleb. Populismus je zde chápán jako výrazový prostředek odkazující na běžný lid. Jansen (2011) v tomto případě připomíná tento koncept s ohledem například vývojem politiky rozvojových zemí nebo Latinské Ameriky. Tento koncept používají političtí lídři, případně vůdci, kteří se snaží získat moc v těchto méně rozvinutých zemích. Němcová (2020) však taktéž zmiňuje, že tento koncept populismu neodpovídá populismu jako komunikačnímu směru, ale spíše za nekompletní přístup, jenž nepracuje s myšlenkovými prvky populismu.

Dalším konceptem, který uvádí Stanley (2008) je výběrová charakteristika populismu jako diskursu. Je to empirický přístup založený na klasickou a kvantitativní obsahovou analýzu. Tato koncepce obsahové analýzy se snaží měřit populismus pomocí kvalitativních schémat. Tento způsob je založen na hledání výskytu určitých klíčových pojmů, případně slovních spojení v objemných analyzovaných datech. Jeden z konceptů obsahové analýzy je založen na diskursivně-historickém přístupu od autorky Wodak (2015a), která tak definuje politický diskurs. Wodak tento koncept aplikuje na krajně pravicově populistické politické subjekty (Bukáček 2017). Proto jsem tuto metodiku vybrala pro výslednou analýzu. Více o diskursivně-historickém přístupu se budu věnovat v kapitole použitá metodika.

2.2.2 Komunikace v mediálním prostoru

S ohledem na populismus jako komunikační styl je vhodné si definovat populistickou komunikaci v mediálním prostoru. A to i vzhledem k tomu, že lze v posledních letech vidět výrazný vliv nových médií na politickou komunikaci, kdy politici využívají velmi často elektronické platformy ⁴ pro komunikaci s potencionálními voliči a sympatizanty (viz Tang a kol. 2013). V této kapitole

⁴ Mezi nejoblíbenější sociální sítě patří Facebook, Twitter, Instagram, Youtube, případně TikTok.

se zaměřím na komunikaci pravicových populistů v prostoru nových elektronických platforem, kdy následná analýza bude taktéž vycházet z elektronických zdrojů.

Tasente (2014, s. 17, vychází z koncepce Dentona a Woodwarda 1990) definuje tři koncepty politické komunikace. Prvním konceptem je všeobecná komunikace politického subjektu, kdy se zaváže k plnění politických slibů. Druhým konceptem je komunikace politika a voličstva a třetím konceptem je komunikace dvou politických aktérů. Pro potřebu kvantitativní metodologie je vhodné si vybrat druhou formu politické komunikace, kdy politický aktér komunikuje a zmiňuje své postřehy, myšlenky a teze na vybrané elektronické platformě.

Když se podíváme na charakteristiku politické komunikace na elektronických platformách, zjistíme, že největší výhodou těchto platforem je především jejich konektivita a interaktivita. Političtí aktéři mají větší možnosti bezplatně oslovit veřejnost a mohou velmi rychle reagovat na dotazy veřejnosti a zároveň se velmi rychle vyjádřit k událostem, případně i společenským kauzám. Macková (2017) uvádí, že tato komunikační strategie vede ke třem koncepcím: personalizaci, intimizaci a celebritizaci. Personalizace ve svém důsledku vede k tomu, že každý jednotlivý občan se má možnost spojit přímo s politikem. Intimizace je důsledek sdílení informací politika, kdy velmi často politici sdílejí fotky nebo videa ze svého osobního nebo i pracovního života. Tím umožňují veřejnosti ukázat osobní život (Macková 2017).

Macková (2017) dodává, že právě tyto dva koncepty, a to personalizace a intimizaci, vedou k celebritizaci politické sféry. Albertazzi (2007), případně Císař a Štětko (2017) zmiňují, že právě tento nový trend v personalizaci politické komunikace rozlišuje velmi výrazně populistické strany a hnutí od ostatních nepopulistických stran. Populisté kladou důraz na sociální média a prezentaci politických názorů na těchto platformách právě z toho důvodu, že se nemají možnost dostat do mainstreamových médií a proto hledají jiné alternativní možnosti, kde své názory mohou prezentovat. Zkrátka jak potencionální voliče zaujmout a navázat komunikaci. Každopádně tyto nové elektronické platformy suplují starší komunikační strategii, kdy se političtí aktéři setkávali s voliči společně na volebních meetinzích (Macková 2017, Singer 2019).

2.3 Václav Klaus ml.

Václav Klaus mladší je synem bývalého prezidenta České republiky Václava Klause, a zároveň je to politik a bývalý ředitel a učitel soukromého gymnázia PORG (zkratka pro První obnovené reálné gymnázium). Je absolventem Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze v oboru matematika – geografie. V roce 2002 vstoupil do Občanské demokratické strany (ODS). A zde bych ráda zmínila kontext tématiky populismu, Václava Klause mladšího a ODS.

Tic (2014) uvádí, že v ODS se po volbách v roce 1998 zvyšovala populistická tendence. Tic (2014) v tomto ohledu komentuje, že se v rétorice ODS zvyšoval anti-elitismus. Singer (2019) v tomto kontextu zmiňuje: *„ODS nepovažuje občanskou společnost za prostředek vyjadřující vůli občanů, ale jako skupinu víceméně elitních aktivistů, kteří si přivlastňují veřejný prostor na úkor obyčejných občanů (Singer 2019, s. 59)“*. V tomto kontextu lze spatřit, že ODS velmi výrazně vystupovala proti ochráncům přírody a jiným aktivistům, kdy tvrdila, že tito aktivisté veřejně vystupují proti „lidu“ a zatěžují je problematikou životního prostředí.

V roce 2008 se jeho otec Václav Klaus vzdal čestného členství v ODS kvůli sporu s novým předsedou Mirkem Topolánkem a následně stranu opustil jak Václav Klaus mladší, tak jeho bratr Jan Klaus. Následně se stal členem Strany svobodných občanů. V roce 2014 přijal nabídku předsedy ODS Petra Fialy stát se odborným poradcem pro oblast školství. Následně od roku 2016 Václav Klaus mladší podruhé vstoupil do Občanské demokratické strany (Tic 2014, Singer 2019).

V roce 2017 se dostal do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, kdy figuroval na kandidátce ODS v Praze a pomocí preferenčních hlasů následně skončil první a tím se stal poslancem (ČSÚ 2017). Pro následnou analýzu je zajímavá populistická konotace, která se udála před volbami do Poslanecké sněmovny. ODS při tvorbě migrační politiky uváděla, že uprchlíci jsou bezpečnostní riziko. Následně i poukazovala na to, že by přijetím uprchlíků trpěl státní rozpočet. Zároveň se kritizovala Evropskou unií. A taktéž ODS napadala především levicové strany, které označovala jako arogantní liberály (Singer 2019).

V roce 2019 (přesně 16. 03. 2019) byl vnitřní radou ODS Václav Klaus mladší vyloučen ze strany (ČT24 2019, Lidovky 2019). Důvodem bylo jeho vyjádření na půdě Poslanecké sněmovny, kdy prohlásil: „*Nezlobte se, mně to připomíná, my jsme jak židovský výbor, když nám řekli, že máme vypravit transport, a my jenom tak jako rozhodujeme, že teda ty nemocné ženy ještě nepošleme, ty půjdou až příštím vlakem. Ale jinak děláme to, co nám řeknou (PČR 2019).*“ Poslanci ODS na toto prohlášení reagovali a vyzvali ho k odchodu z poslaneckého klubu ODS (ČTK 2019). Následně byl Václav Klaus mladší vyloučen z ODS (ČT24 2019, Lidovky 2019).

Václav Klaus mladší se následně rozhodl, že vytvoří nový politický subjekt. Podrobnosti o chystaném projektu Václav Klaus mladší zveřejnil po květnových volbách do evropského parlamentu (Fendrych 2019). Následně v červnu 2019 Klaus mladší představil nový politický subjekt Trikolóra hnutí občanů (iDnes 2019). V roce 2021 (přesněji pak 23. 03. 2021) Václav Klaus mladší oznámil, že se vzdal kandidatury ve volbách do Poslanecké sněmovny v tomto roce, a to z osobních důvodů. Následně rezignoval na funkci předsedy strany (Rambousková 2021).

Na Facebooku Václava Klause mladšího sleduje k dnešnímu datu (15.06.2021) téměř 140 tisíc lidí. Na jednom z nejčtenějších českých serverů Novinky.cz přispíval komentáře a prezentoval své názory do konce roku 2019. V průběhu své politické kariéry býval několikrát nařknut z populismu, případně populistické rétoriky (Honzejek 2017, Fajtová 2017 nebo Klimecká 2018). A právě tyto články a odkazy jsou důvodem obsahu mého výzkumného záměru.

3. Metodika a použitá data

V metodologické části se zaměřím na vytyčení výzkumného problému a definování cíle práce. Následně popíši přesný časový rámec analýzy a následně si definuju přesnou metodu výzkumu. V mém případě se jedná o metodu diskursivně-historického přístupu, jež je součástí diskursivní analýzy (CDA – critical discourse analysis). Tuto metodu využívá například Wodak (2015a) nebo ji v praxi použil Eibl (2013). Princip této metody spočívá v této analýze v tom, že v analyzovaných textech identifikuji prvky populismu (tzv. topos viz níže) a následně provedu kvantitativní analýzu nalezených prvků a jejich četnost. Co se týká členění této kapitoly metodologie, vycházím z odborné práce Singera (2019), Němcové (2020), případně pak podle obsahové analýzy Eibla (2013).

3.1 Výzkumný problém

Výzkumný problém této práce je využívání populistické rétoriky Václava Klause mladšího v určitém spektru komunikačních platforem. Zajímá nás, zda-li Václav Klaus mladší používá populistickou rétoriku v mediálním prostoru. Přesněji pak ve svých komentářích zveřejněných na serveru Novinky a ve svých statusech na elektronické platformě sociální sítě Facebook.

3.2 Cíl výzkumu

Cílem práce je tedy kvantitativní analýza příspěvků Václava Klause mladšího, jež naplňují charakteristiku pravicového populismu.

3.3 Časový rámec analýzy a sběr dat

Pro následnou analýzu využiji dvou zdrojů. První zdroj jsou komentáře Václava Klause mladšího v komentářích na webové stránce Novinky.cz a následně se zaměřím na facebookový ⁵ účet Václava Klause mladšího. Časový rámec rozdělím do dvou symetrických časových období, které dělí vyloučení Václava Klause mladšího z ODS (tj. 16. 03. 2019). Pro analýzu tedy vyberu 5 měsíců před a 5 měsíců po vyloučení Klause mladšího (tj. první období od listopadu 2018 do února 2019, druhé období od března 2019 do srpna 2019). Zde bych ještě zmínila poznámku, že se jedná relativně o krátké období, ale výhodou je, že se v tomto období nekonaly volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, tudíž zde není problém v předvolební dynamice politického boje (příklad uvádí Singer 2019).

3.4 Použitá metodika

Při výběru metodologie jsem si zvolila diskursivně-historický přístup. Stejný přístup ve své práci volí i Němcová (2020), která analyzuje vývoj diskursu pravicového populismu v České republice na případu třech politických subjektů, jež jsou Věci veřejné, Úsvit přímé demokracie a Svoboda a přímá demokracie. V následující kapitole popíšu diskursivně-historický přístup k výzkumu projevů Václava Klause mladšího, vycházející z teorie topos politoložky Wodak, který Němcová (2020) ve své práci přeložila a aplikovala (více dále a ve Wodak 2015a nebo Wodak a kol. 2015b).

Pro moji analýzu jsem si vybrala diskursivně-historický přístup (orig. *diskurse-historical approach* - DHA), jež patří do kritické diskursivní analýzy (orig. *critical diskurse analysis* - CDA). Tato metoda umožňuje detailně analyzovat textové soubory nebo politické projevy. Je založena na kritice textu nebo diskursu a socio-diagnostické kritice. Kritika textu se zaměřuje a na nesrovnalosti v textech či projevech. Socio-diagnostická kritika se zaměřuje na manipulativní a diskursivní praktiky. Zde je ovšem při analýze zapotřebí znát kontext vyjadřovaných skutečností.

⁵ Facebook je nejpoužívanější sociální síť a to především v počtu registrovaných uživatelů. Na Facebook se měsíčně přihlásí alespoň 5,1 miliónů Čechů, jednou denně pak alespoň 77 procent (více v Singer 2019).

Tyto diskursivní praktiky se následně ukotvují do širší konotace socio-ekonomických nebo politických vztahů (Němcová 2020, s. 36 Wodak 2015a, Wodak a kol. 2015b).

Nyní se podíváme na příklad jak Wodak analyzuje text, respektive jak využívá kritickou diskursivní analýzu. Stejnou analýzu jako Wodak využívá například Lehečková (2015) nebo Bukáček (2017). Příkladem může být článek z roku 2014: „Stali se mocnými ve stínu krize: řecký příběh úspěchu a vzestupu krajní pravice“⁶ (Angouri a Wodak 2014). V tomto článku Angouri a Wodak analyzovaly řeckou stranu Zlatý úsvit a její vzestup v rámci řecké finanční krize. V tomto případě autorky definovaly tři topos (viz níže). Topoi negace, topoi nařčení a topoi oběti. Lehečková (2015) interpretuje příklad topoi nařčení, kdy Zlatý úsvit v diskuzi s ostatními stranami prohlásí: „*Jste lynčující lůza, přestaňte křičet a raději si nechte své psychotické fantazie o pomstě (pozn. autora – Evropské unii) pro sebe.*“⁷ U toposu oběti, kdy ji Angouri a Wodak (2014) definují jako, že Řecko je „obět“ v této finanční krizi a je nutné hledat viníka jinde Zlatý úsvit zareagoval: „*Čisté utrpení, Řecko je v tomto strašném experimentu bezmocné jako laboratorní krysa.*“⁸ Podobnou analýzu provedeme v analytické části.

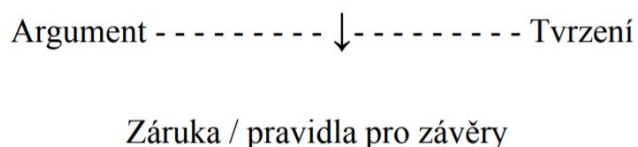
⁶ Orig. *They became big in the shadow of the crisis: The Greek Access story and the rise of the far right.*

⁷ Orig. *So ignorant lynch mob, stop shouting, and best to keep your psychotic revenge fantasies to yourselves.*

⁸ Orig. *Poor suffering Greece has been as helpless as a lab rat in this awful experiment.*

3.4.1 Koncept topos / topoi

Pro následnou analýzu využívám diskursivně-historický přístup, který čerpám od Němcové (2020), která tuto metodu popsala a především pak přeložila od autorky Wodak (Wodak 2001, Wodak 2015a nebo Wodak a kol. 2015b). Diskursivně-historický metodologický přístup je založen na definici tzv. topos. Topos znamená rétorické schéma, či tvrzení. Tyto topos umožňují systematickou analýzu různých textů, či argumentů. Tyto argumenty, jež představují obvyklé znalosti, představují názory uznávané většinou lidí. Jednotlivé topoi můžeme nazývat zárukami, které schematizují argument a závěr (Němcová 2020, s. 39). Model argumentace (obr. 3.1) uvádí Wodak (2015b):

Obrázek 3.1: Model argumentace (zdroj: Němcová 2020, s. 39, cit. Wodak 2015b a Wodak 2015a)

Analogický příklad uvádí Wodak (2015b):

Záruka/ pravidlo pro utváření závěrů: Pokud X říká, že A je pravda, tak A je doopravdy pravda.

Argument: X říká, že A je pravda

Tvrzení: A je tudíž opravdu pravda -> **Závěr** (cit. Němcová 2020, s. 39).

Topoi je tedy prostor, kde jsou tvořeny závěry. Topos je tedy i prostor, kde je konektivita argumentu, tvrzení a / nebo závěr.

V následující tabulce (tab. 3.2) jsou zmíněné nejpoužívanější topoi v pravicové rétorice. Mezi tyto topoi, stejně jako Němcová (2020), nepoužívám například topos reality, topos zodpovědnosti, topos spravedlnosti, topos zákona nebo topos humanitarismu. Dle Wodak (2001) nejsou tak častá a pro jej nezařazují ani do této analýzy. Ještě je vhodné zmínit, že tyto topos jsou sice používány v rétorice pravicového populismu, ale používají je i nepopulističtí politici.

Topos	Záruka
Topos lidu	Pokud jsou nebo nejsou lidé nakloněni specifické akci, tak měla, či neměla by být provedena.
Topos zbytečnosti a nevýhody	Jestliže lze předvídat, že k předpokládaným důsledkům rozhodnutí nedojde, nebo pokud jiné politické akce spíše povedou k deklarovanému cíli, musí být rozhodnutí zamítnuto. Pokud vládcí nepomáhají tomu, aby se dosáhlo deklarovaných cílů, musí být vyměněni.
Topos hrozby a nebezpečí	Pokud existují konkrétní hrozby, mělo by se proti nim něco dělat. Pokud politická akce či rozhodnutí nese určité nebezpečné následky, nemělo by se rozhodnutí dělat.
Topos břemena nebo zátěže	Pokud je osoba, instituce nebo země zatížena specifickými problémy, je třeba jednat, aby se toto břímě snížilo.
Topos zachránce	Jestliže lze očekávat nebezpečí kvůli X a pokud nás A již předtím zachránil, tak nás A zachrání znovu.
Topos historie	Protože historie učí, že konkrétní akce mají specifické důsledky, člověk by měl provést, nebo se vyvarovat provedení konkrétní akce v konkrétní situaci, která je údajně srovnatelná s uvedeným historickým příkladem.
Topos kultury	Protože kultura specifické skupiny lidí je taková, jaká je, specifické problémy vznikají ve specifických situacích.
Topos zneužívání	Jestliže je právo zneužito, mělo by být změněno, pomoc by měla být stažena nebo by měla být přijata opatření proti zneužití.
Topos financí	Jestliže konkrétní situace stojí příliš mnoho peněz, je třeba provést kroky, které tyto náklady sníží nebo pomohou ztrátě zabránit.

Tabulka 3.1: Výběr topoi (zdroj: Němcová 2020, s. 40, cit. Wodak 2001 a Wodak 2015a, upraveno)

4. Výsledky

V této kapitole uvádím výsledky analýzy založené na diskursivně-historickém metodologickém přístupu. V první části se zaměřím na určité příspěvky Václava Klause mladšího a ohodnotím je pomocí nástrojů analýzy, tedy pomocí topoi. To znamená, že uvedu příklad samotné analýzy jednotlivých vybraných příspěvků. Ve druhé části se zaměřím na popis všech analyzovaných textů a analýzu následně reprodukuji pomocí tabulek a grafů četnosti.

4.1 Analýza projevů Václava Klause mladšího

„...prosazena myšlenka, že sport má problémy – a ty se vyřeší tím, že vznikne úřad, který doposud neexistoval. Republika má mraky úřadů (často úplně nesmyslných), řekněme „x“, a teď budeme mít „x+1“. Na těch x úřadech o dotacích do sportu rozhodovali bafuňáři, politici a další zlosyni, kdežto na tom „x+prvním“ úřadě to teď budou rozhodovat andělé, sportovci a další síly dobra... (Klaus ml. 05. 11. 2018, Novinky.cz)“

Toto je hned první analyzovaný příspěvek ze zpravodajského serveru Novinky, kde Václav Klaus mladší využívá topos zbytečnosti a nevýhody, kdy jednoznačně kritizuje nový sportovní úřad a odkazuje se na to, že satiricky komentuje, že ostatní úřady vedou bafuňáři, politici a další zlosyni. Zde tudíž můžeme vidět i ostrakizaci ostatních.

„...Minulý týden noviny opět řešily poslanecké platy. Tak asi takhle: Přijde mi naprosto na hlavu, že si poslanci rozhodují o platech sami sobě. Tím naštvou úplně všechny lidi, i kdyby si odhlasovali 26.800. Má to určit ministr financí nebo Kancléř sněmovny nebo ... a basta...(Klaus ml. 04. 11. 2018, Facebook.com)“

Zde Václav Klaus mladší využívá toposu zneužívání, kdy poukazuje na hlasování poslanců o vlastním platu. V toposu zneužívání je deklarovaná záruka, že právo by mělo být změněno a měla být spíše přijata opatření proti zneužití.

V tomto případě se Klaus odkazuje na to, že platy mají rozhodovat nezávislé osoby mimo poslaneckou sněmovnu.

„...Je mi úplně jedno sexualita jiných lidí, ale ať mě s tím neotravují. Nepatří to do veřejného prostoru. Je to netolerantní a rozděluje to společnost. Homosexuálové tento zákon nechtějí... (Klaus ml. 26. 11. 2018, Facebook.com – reakce na diskuzi, zdali by měli mít homosexuální páry možnost svateb)“

U tohoto vyjádření Václav Klaus mladší nepoužil žádnou z definovaných topoi. Ačkoliv poslední část, kdy hodnotí, že „homosexuálové tento zákon nechtějí“ se nepřímou odkazuje na podtyp topoi, který Němcová (2020) označuje jako topoi čísel, jež definuje jako: „...Pokud čísla prokazují konkrétní nárok, konkrétní akce by měla, či neměla být provedena (Němcová 2020, s. 41) “. Problém zde ovšem je, že Václav Klaus mladší neuvádí čísla, tj. kolik procent homosexuálních párů si nepřeje mít svatbu. Odkazuje se na to, že každý homosexuál tento zákon nechce.

„...Mohu Vám slíbit, že proti těmto šíleným fanatikům budeme stát a bránit normální svět, co nám budou síly (a podpora českých občanů) stačit. Na moři, ve vzduchu i na souši. (Klaus ml. 17. 07. 2019, Facebook.com – reakce na projev von der Leyenové, kde zdůraznila ochranu uprchlíků a klimatu)“

Zde se jednoznačně jedná o topos hrozby a topos nebezpečí. Zde Václav Klaus mladší reaguje na projev předsedkyně Evropské komise, kdy upozorňuje na to, že se Ursula Von der Leyenová jasně vyjádřila k podpoře migrantů, respektive k finanční pomoci Evropské unie státům, jež zažívají největší imigrační vlnu. V toposu hrozby se definuje nebezpečí a hrozba, proti nimž by se mělo něco dělat. V případě Václava Klause mladšího je to „veškerá síla“.

„...Co jste ještě ochotní strpět? Resp. Co jsme ještě ochotni strpět? Banda darebáčků žene naší republiku k soudu, respektive k parodii na soud. Za to, že chceme sami rozhodovat o tom, kdo u nás bude žít. Strašné, ale přijde den, kdy bude Česká republika zase suverénní zemí!! (Klaus ml. 19. 05. 2019, Facebook.com – reakce na žalobu Pirátské strany k evropskému soudnímu dvoru)“

Stejně jako v předchozím případě se zde jedná o topos hrozby či nebezpečí. Zde se Václav Klaus mladší odkazuje na Pirátskou stranu, kterou označuje jako „bandu darebáčků“, kteří se vyjádřili pro podporu povinných kvót přerozdělování imigračního proudu ze zemí Afriky a Asie. Zde Václav Klaus mladší upozorňuje, stejně jako definuje topos hrozby, že tato politická akce s sebou nese nebezpečné následky (tj. přijetí povinných kvót přerozdělování). Proto by se tato akce nebo rozhodnutí dělat.

„...V „evropských“ zákonech radostně podporuje premiéra Kalousek a Pirátí, a zajistí tak většinu, když vypadnou komunisté. Jako ministr financí prosadil Kalousek přimíchávání řepky do benzínu tak pro společnosti pěstující řepku miliardové zisky. Já jsem protestoval s lidmi ze Šumavy proti novému ekologickému zákonu a na Kvildě přišly desítky lidí na seminář a řada starostů... (Klaus ml. 26. 06. 2019, Novinky.cz)“

V případě tohoto článku a jeho citace, se jedná o topos lidu. Václav Klaus mladší zde přesně odpovídá na definici tohoto topos: *„Pokud nejsou lidé naklonění specifické akci, tak by neměla být provedena (Němcová 2020, s. 38, upraveno)“*. A přesně tento příklad zde Václav Klaus mladší prezentuje: *„Já jsem protestoval s lidmi ze Šumavy proti novému ekologickému zákonu...(Klaus ml. 2019)“*. Klaus mladší zde v článku upozornil, že zná názor lidí ze Šumavy a ti nejsou nakloněni novému ekologickému zákonu. Tudíž by tento zákon neměl být přijat.

V této kapitole jsem uvedla příklad, jak jsem všechny analyzované příspěvky kódovala. V další podkapitole se budu věnovat celkové analýze z hlediska celého souboru analyzovaných dat.

4.2 Popis analyzovaných projevů

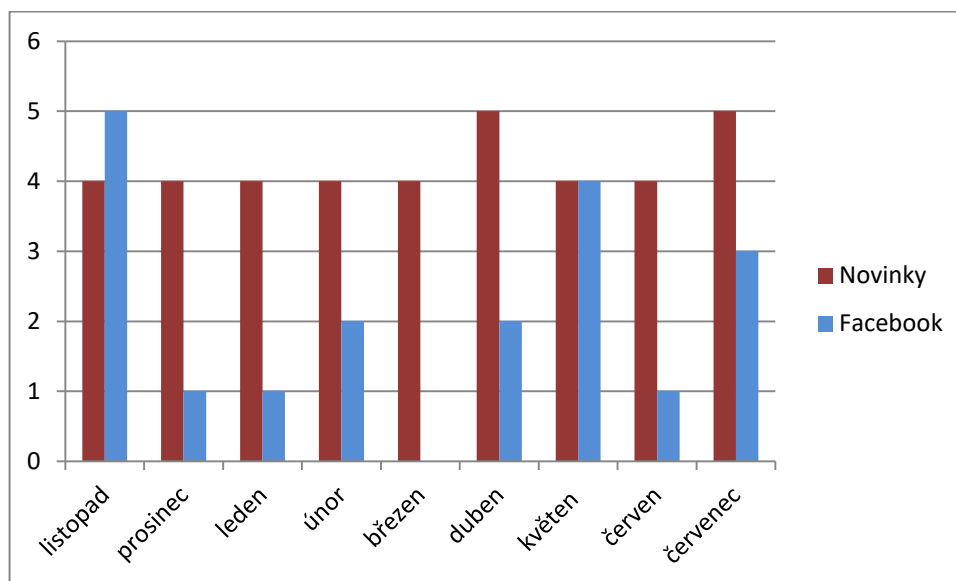
Samotný výběr probíhal na dvou elektronických platformách, jak již bylo zmíněno v kapitole výběru metodiky. Co se týká časového rámce, je analýza rozdělena na dvě časová období. Prvním obdobím je datováno od listopadu 2018 do února 2019, druhé období pak od března 2019 do srpna 2019. V následující tabulce (tab. 4.1) je celkový počet analyzovaných příspěvků Václava Klause mladšího. Tabulka je rozdělena

na jednotlivé příspěvky na stránce Facebook.com a na novinářském serveru Novinky.cz. V tabulce jsou tyto články strukturalizovány do dvou vybraných období.

	Facebook.com	Novinky.cz
1. období	9	18
2. období	10	20
celkově	19	38

Tabulka 4.1: Počet analyzovaných příspěvků rozdělených na dvě sledovaná období a na zdroje analýzy

V následujícím grafu (graf 4.1) je výše zmíněná tabulka graficky vyjádřena a jednotlivé příspěvky Klause mladšího jsou rozděleny na výše zmíněné analyzované měsíce (listopad 2018 až červenec 2019).

Graf 4.1: Počet analyzovaných příspěvků rozdělených na dvě sledovaná období a na zdroje analýzy

Zde je nutné podotknout, proč je příspěvků Václava Klause mladšího na Facebooku méně, než článků na webovém serveru Novinky.cz. A to, ačkoliv jsem osobně predikovala, že facebookových příspěvků bude více než příspěvků na Novinkách. Zde se bohužel určitě více jak polovina facebookových příspěvků netýkala vyjádření k tématu, ale odkazovala se pomocí fotky nebo sdíleného příspěvku na obyčejný život Václava Klause mladšího. Tímto na Facebooku poukazuje na to, že je obyčejný občan, který má stejné problémy, koníčky nebo

celkový život jako obyčejný „lid“, potažmo jeho voliči (viz teoretická část, kapitola věnující se komunikace populistů na elektronických platformách).

Následující tabulka (tab. 4.2) ukazuje četnost jednotlivých topos ve dvou sledovaných obdobích, a to z obou použitých zdrojů. Poslední sloupec ukazuje, kolikrát jednotlivý topos Václav Klaus mladší celkově použil.

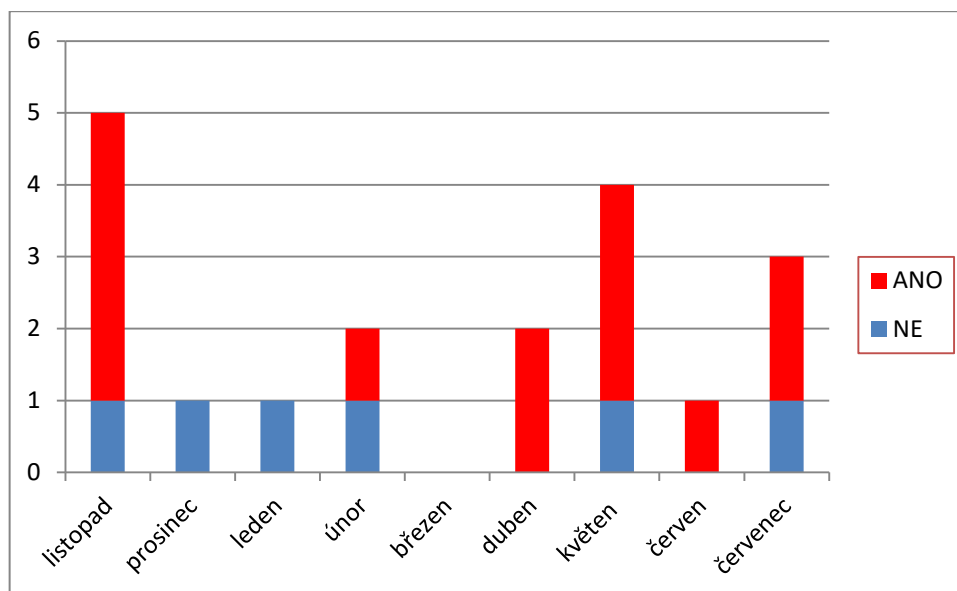
	1. období	2. období	celkově
Topos lidu ^{a)}	2	2	4
Topos zbytečnosti a nevýhody ^{b)}	1	1	2
Topos hrozby a nebezpečí ^{c)}	0	5	5
Topos břemena nebo zátěže ^{d)}	1	1	2
Topos zachránce ^{e)}	0	2	2
Topos historie ^{f)}	2	5	7
Topos kultury ^{g)}	1	4	5
Topos zneužívání ^{h)}	2	3	5
Topos financí ⁱ⁾	2	5	7

Tabulka 4.2: Počet jednotlivých vybraných topoi ve dvou sledovaných obdobích

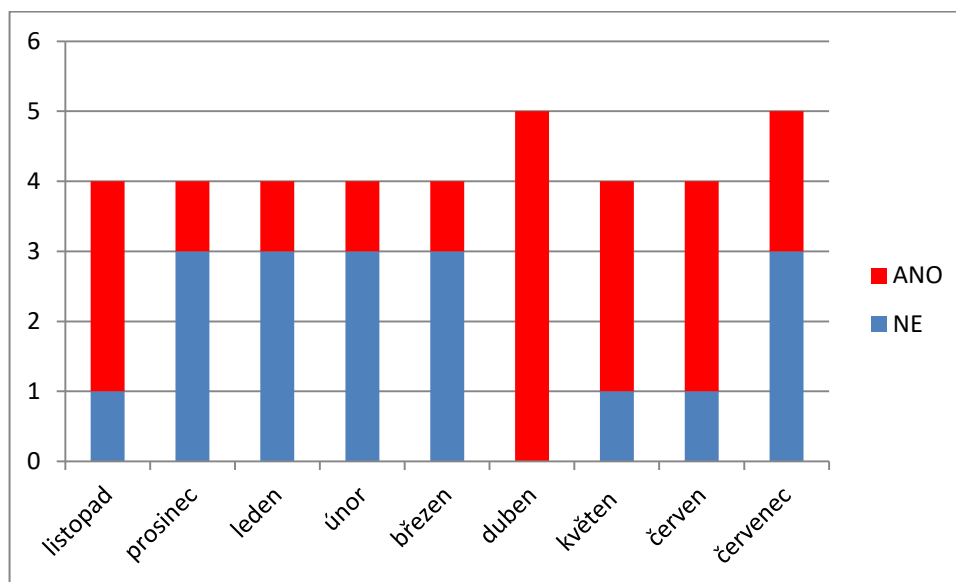
Z výše zmíněné tabulky (tab. 4.2) lze spatřit, že Václav Klaus mladší nejvíce využíval dva druhy topos. A to topos historie a následně topos financí. Ještě je vhodné dodat, že v rámci analýzy topos se nezřídka kdy stávalo, že v jednom a tom samém článku lze nalézt více topos najednou (příkladem může být topos zbytečnosti a nevýhody s kombinací toposu zneužívání). Dále je možné vidět, že v prvním sledovaném období, nepoužil ani jednou topos lidu, topos hrozby a nebezpečí a topos zachránce. Výrazný rozdíl mezi obdobími zde vidíme, například u toposu nebezpečí, kdy tento topos v prvním období nepoužil ani jednou, a naopak ve druhém sledovaném časovém horizontu jej využil hned pětkrát.

⁹ Kategorie topoi, která jsou značena ^{a)} ^{b)} ^{c)} ^{d)} ^{e)} ^{f)} ^{g)} ^{h)} ⁱ⁾ v tab. 4.2 budou přiřazena k jednotlivým analyzovaným zdrojům (kapitola: Zdroje práce) na konci této práce.

V následujících grafech (graf 4.2 a graf 4.3) jsem analyzovala v jakých člancích, případně v jakých příspěvcích využil alespoň jednou Václav Klaus mladší pravicově populistickou rétoriku.

Graf 4.2: Poměr použití populistické rétoriky na Facebooku v jednotlivých příspěvcích (pokud ANO – tak byla použita populistická rétorika v příspěvku)

Graf 4.3: Poměr použití populistické rétoriky na Novinkách.cz v jednotlivých příspěvcích (pokud ANO – tak byla použita populistická rétorika v příspěvku)

U těchto grafů, jež znázorňují poměr použití pravicově populistické rétoriky na sociální síti Facebooku (graf 4.2) a novinářském serveru Novinkách (graf 4.3) v jednotlivých příspěvcích, lze vypočítat následující poměr použití

populistické rétoriky z analyzovaných článků a komentářů, které jsou rozděleny na dvě sledovaná období (tab. 4.3).

	ANO	NE
1. období	41 %	59%
2. období	75 %	25 %

Tabulka 4.3: Poměr použití populistické rétoriky z analyzovaných zdrojů, rozdělený na dvě sledovaná období

Tyto poměry byly vypočteny pomocí tohoto vzorce pro výpočet procent (vzorec 4.1, výsledek je v procentech celku, výpočet pomocí analýzy viz Soukup 2010):

$$\text{Poměr populistických článků} = \frac{\text{V kolika člancích byl použit populismus}}{\text{Počet analyzovaných článků}} \cdot 100 \quad (4.1)$$

Z výsledné tabulky (tab. 4.3) lze spatřit, že poměr použití populistické rétoriky z analyzovaných zdrojů se pro obě období liší. Zatímco v prvním období (listopad 2018 - březen 2019) Václav Klaus mladší použil pravicově populistickou rétoriku v 41 % příspěvků, ve druhém sledovaném časovém období ji použil už v 75 % všech analyzovaných zdrojů. To je nárůst používání pravicově populistické rétoriky ve sledovaných zdrojích o 34 % ve druhém sledovaném období oproti prvnímu období.

5. Diskuze

V počátku diskuze bych zde zmínila citát Franciska Panniza, která přesně odpovídá roztržitosti pojmu a definici populismu.

„Je to téměř klišé začít psát o populismu a přitom lamentovat nad nedostatkem jasnosti konceptu a zpochybňovat jeho užitečnost pro politickou analýzu (Francisco Panizza, cit. a překlad dle Fraňkové 2016).“

Přístup k výzkumu populismu naráží na poměrně výrazný problém. Tento problém je způsoben především roztržitostí pojmu populismus. Mudde (2004) se řečnickou otázkou ptá:

„Stále zůstává otázka, co to populismus je: ideologie, syndrom, politické hnutí nebo politický styl? (Mudde 2004, s. 543)“

Tyto úvahy (přesněji pak citace autorů) v diskuzi zmiňuji, protože právě náhled na všechny autory, kteří se populismem zabývají, nám jednoznačně ukazuje, že roztržitost konceptu populismu dává analýzám relativně obsahově velký prostor k závěru. Potažmo i diskuzi provedených analýz. V mém případě analýze projevů a článků Václava Klause mladšího.

V této diskuzi bych ráda výsledky komentovala a srovnávala s autory, kteří provedli podobnou analýzu. Zde bych jen podotkla, že zde budu porovnávat především závěrečné práce, protože odborných akademických textů, které využívají kvantitativní charakter kritické diskursivní analýzy je minimum. Singer (2019) analyzoval příspěvky Václava Klause mladšího v předvolebním období voleb do Poslanecké sněmovny České republiky v roce 2017. Podle Mackové (2017) je období těsně před volbami velmi vypjaté a političtí aktéři zde nejvíce komunikují s potenciálními voliči. Singer (2019) zhodnotil, že na rozdíl od Andreje Babiše z Hnutí ANO nebo Tomia Okamury se Václav Klaus mladší nepublikoval tolik příspěvků na sociálních sítích. To potvrzuje výše zmíněnou domněnku, že Václav Klaus mladší není příliš aktivní na svém facebookovém profilu. Singer (2019) taktéž

hodnotí, že v tomto předvolebním klání zjistil poměr použití pravicově populistické rétoriky okolo 20 % ve všech analyzovaných zdrojích. Ještě je nutné podotknout, že Václav Klaus mladší v té době byl členem ODS. V našem případě byl zjištěn poměr použití ve 40 % ze všech použitých zdrojů. Zde je ovšem nutné dodat, že Singer (2019) se opravdu soustředil pouze na zdroje nacházející se na Facebooku. Singer (2019) dále hodnotí zastoupení figur populistické rétoriky, kdy Václav Klaus mladší nejvíce při předvolebním boji používal obhajobu lidu. Obhajoba lidu je velmi podobná topos lidu (viz srov. Albertazzi a kol. 2007 a Wodak 2015a). Při naší analýze topos lidu Václav Klaus mladší taktéž použil, a to dvakrát v prvním sledovaném období a dvakrát ve druhém sledovaném období. V závislosti na předvolebním boji Macková (2017) hodnotí, že se rétorika jednotlivých politických aktérů mění. Singer (2019) při analýze dospěl ke stejnému závěru, že Václav Klaus mladší během kampaně a následně po kampani měnil svoji rétoriku. A to i z hlediska výzkumu populistické rétoriky. Stejně tak v našem případě, Václav Klaus mladší v prvním období použil populistickou rétoriku ve 41 % případů, ve druhém období poté v 75 % případů. Zde je ovšem také důležité zmínit, že se měnil i poměr použitých topos mezi těmito dvěma obdobími.

Další analýzou, kterou mohu využít, je analýza Bukáčka (2017) nebo Ondráčkové (2020). Ondráčková (2020) zkoumala a analyzovala diskurs Václava Klause mladšího a Evropské unie. V našem případě je však důležitý závěr této analýzy, kde hodnotí jeho diskurs v čase. V něm Ondráčková (2020) jasně deklaruje, že jeho radikální názory (zde ve vztahu k Evropské unii) v čase gradují. Stejně jako v našem případě. Podle Ondráčkové (2020) je i možná přílišná kritika Evropské unie jedním z důvodů, proč ODS Václava Klause mladšího vyloučila ze strany. Zde je nutné podotknout, že z hlediska námi provedené analýzy Václav Klaus mladší při komentování Evropské unie (Evropského parlamentu, případně jiných evropských institucí) velmi často využil topos lidu, topos hrozby, případně topos financí. Přesto pro důkladnější analýzu by bylo vhodné udělat nový výzkum ve vztahu rovin topos – téma. Přesto zdůraznění vztahu euroskepticismus a Václava Klause mladšího není cílem této práce.

Jako poslední část pro komparaci výsledků jsem si vybrala analýzu Šaradína (2021). Šaradín (2021) jasně hodnotí, že u Václava Klause mladšího lze spatřit vymezení se celkově proti migraci. Přičemž spatřuje, že proti migraci a globalizaci se vyjadřuje pomocí vyjádření hrozby. To znamená, že využívá topos hrozby a nebezpečí. Stejně tak hodnotí, že před vytvořením Trikolóry hnutí občanů jeho názory nebyly vůči migraci, tak extrémní. V našem případě v prvním období Václav Klaus mladší nepoužil topos hrozby a nebezpečí v analyzovaných článcích ani jednou. Následně ve druhém období jej použil hned pětkrát. Šaradín (2021) také vyvozuje, že Václav Klaus mladší velmi často využívá kritiku oponentů a to z hlediska fiskální politiky. Stejně tak v našem případě, kdy topos financí byl jedním z nejvíce používaných.

V této části práce jsem diskutovala závěry své analýzy, a to pomocí komparace s jinými obsahově podobnými analýzami. Pro komparaci jsem využila analýzy Singera (2019), Ondráčkové (2020) a Šaradína (2021), jež se taktéž věnovaly osobě Václava Klause mladšího. V kontextu mé práce lze spatřit, že se všechny výše zmíněné práce ve výsledcích doplňují.

6. Závěr

Koncepce populismu a jeho vysvětlení neodborné veřejnosti by bylo velmi komplikované. Vychází to především z toho, že i autoři, kteří se tomuto fenoménu věnují, jej definují několika způsoby. Avšak nehledě na koncept a definici populismu je jasné, že tento fenomén má značně vzestupnou tendenci. Respektive jeho „účast“ v politickém kulturním prostředí. Co je však nutné zdůraznit, že pokud bychom populismus definovali jako vlastnost, měl by spíše vždy blíže k pejorativnímu označení povahového atributu. Ačkoliv někteří odborní autoři tvrdí, že tomu tak není, i dnes je potřeba říct, že slovem „populista“ nechce být označen žádný politik.

Zde je ovšem prostor pro Václava Klause mladšího, který poznamenal: *„Populista? Je mi jedno, jak mě nálepkují. (Nachtmann 2019)“* Cílem práce byla kvantitativní analýza příspěvků Václava Klause mladšího, jež naplňují charakteristiku pravicového populismu. Analýzu jsem provedla pomocí diskursivně-historického přístupu a především pak na diskursní strategii, která je založena na definici topoi. Ve vybraných zdrojích projevů Václava Klause mladšího jsem hledala charakteristiky, které jsou definovány pomocí topoi a jsou spojeny s rétorikou pravicového populismu. Zdroje jsem rozdělila do dvou období. První období bylo datováno mezi listopad 2018 až březen 2019, druhé období bylo od dubna 2019 do července 2019. Tyto dvě období dělí datum 16. 03. 2019, kdy byl Václav Klaus mladší vyloučen z Občanské demokratické strany. V analýze jsem provedla výzkum četnosti definovaných topos v jednotlivých obdobích, v závislosti na hodnocení pravicového populismu Václava Klause mladšího. Výsledkem bylo hodnocení poměru použití pravicově populistické rétoriky v analyzovaných zdrojích. V prvním období byl výskyt populistické rétoriky ve 41 % zdrojů, ve druhém období byl výskyt populistické rétoriky 75 %. Jednou z interpretací je možnost, že se populistickou rétorikou snaží upozornit na nově vzniklou stranu Trikolóra hnutí občanů. Tato teze vychází především z toho, že populistická rétorika budí pozornost a lze pomocí této rétoriky oslovit občany, případně zmobilizovat nerozhodnuté voličstvo. Další variantou je možnost radikalizace jeho názorů. Respektive

vykrytalizování jeho skutečných atributových vlastností, případně jeho myšlenek. Zatímco v Občanské demokratické straně byl nucen mírnit své rétorické výpady, jeho názory, případně komentáře nebo jeho názorový konsensus se stranou, v případě Trikolóry hnutí občanů jej tyto podmínky názorově neomezují. Ovšem je potřeba dodat, že všechny tyto interpretace a argumenty jsou pouze spekulativního rázu.

Co se týká využívaných topoi v prvním období, využíval topos lidu, historie, zneužívání či financí. V případě druhého období nejvíce využíval topos hrozby a historie. U charakteristiky topoi lze zdůraznit příklad toposu hrozby a nebezpečí, jež v prvním období nevyužil ani jednou a následně ve druhém období jej využil hned v pěti příležitostech. Topoi hrozby a nebezpečí je jednou z nejvýznamnějších ukazatelů pravicového populismu a odkazuje na boj proti migraci a globalizaci. V tomto případě lze jasně interpretovat a poukázat spíše na radikalizaci názorů Václava Klause mladšího z hlediska jeho působení v ODS a v Trikolóře. Toto potvrzuje i zvýšení četnosti toposu kultury ve sledovaných obdobích. V součtu obou dvou sledovaných období lze spatřit největší četnost topoi historie a financí.

V závěru bych ráda podotkla pár poznámek k této práci. Tato práce, analýza projevů Václava Klause mladšího, nepřináší nové teoretické ukotvení. Nicméně tato práce se řadí k textům, které se snaží identifikovat v textech, či projevech prvky populismu a snaží se je „změřit“, a to pomocí metody kritické diskursivní analýzy, přesněji pak pomocí diskursních topoi. Analýza prokázala výskyt populistické rétoriky v analyzovaných zdrojích. V kontextu s ostatními pracemi, respektive z výše provedené diskuze, lze potvrdit, že Václav Klaus mladší využívá populistickou rétoriku. V rámci svého působení v Občanské demokratické straně populistickou rétoriku využíval, avšak v menším množství, než při svém politickém působení v Trikolóře hnutí občanů. V rámci kvantitativního výzkumu lze hodnotit, že Václav Klaus mladší nejčastěji používá topos historie a topos financí.

Použitá literatura

ABTS, K., RUMMENS, S. (2007): Populism versus democracy. *Political studies*, roč. 55., č. 2., str. 405-424.

ALBERTAZZI D., MCDONNELL, D. (2007): *Twenty-first Century Populism: the Spectre of Western European Democracy*. Palgrave Macmillan.

ANGOURI, J., WODAK, R. (2014): "They became big in the shadow of the crisis": the Greek success story and the rise of the far right. *Discourse and Society*, roč. 25, č. 4, str. 540–565.

BENOIT, W. L. (2012): Content Analysis in Political Communication. *Sourcebook for Political Communication Research Methods*. New York: Routledge. str. 268-280.

BLÁHA, M. (2018): *Twitter* [online]. Dat. 22. 08. 2018.

BUCHERT, V. (2019): Klausova Trikolóra představuje moderní populismus v té jeho lepší podobě. *Reflex*. Praha.

BUKÁČEK, M. (2017): *Mezi legitimizací a stigmatizací: Diskurz krajně-pravicového populismu v online zpravodajství portálů iDnes.cz a Novinky.cz*. Brno. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně.

CANOVAN, M. (1999): Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy. *Political Studies*, roč. XLVII, str. 2-16.

CANOVAN, M. (2002): Taking Politics to the People: Populism as the Ideology of Democracy, in Yves Mény and Yves Surel, *Democracies and the Populist Challenge*. Basingstoke. Palgrave, str. 25–44.

CISAR, O., STETKA, V. (2017): *Czech Republic: the rise of populism from the fringes to the mainstream*. Taylor and Francis (Routledge).

ČSÚ (2017): Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 20. 10. – 21. 10. 2017. Jmenné seznamy, Kraj: Hlavní město Praha, Strana: Občanská demokratická strana, Výběr: všichni platní kandidáti dle poř. Číslo. Český statistický úřad.

ČTK (2019): Poslanci ODS vyzvali Klause ml. K odchodu z klubu, ten odejít odmítá. Aktuálně.cz, vyd. Economia, a.s.

ČT24 (2019): ODS zrušila členství Václavu Klausovi mladšímu. Já bych Fialu nevyloučil, reagoval. ČT24. Česká televize.

DANICS, Š., TEJCHMANOVÁ, L. (2017): *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. ISBN 9788074521225.

DECKER, F. (2004): *Der neue Rechtspopulismus*. Opladen: Leske und Budrich.

DORNBUSCH, R., EDWARDS, S. (1991): The macroeconomics of populism. In *The macroeconomics of populism in Latin America*. University of Chicago Press. str. 7-13.

EIBL, O., GREGOR M., MACKOVÁ, A. (2013): O čem a jak hovořil Václav Klaus ve svých veřejných projevech. *Politologický časopis - Czech Journal of Political Science*. roč. 20., č. 4., str. 392-418. ISSN 12113247.

FAJTOVÁ, M. (2017): Politolog: Klaus mladší se bude o hlasy tahat s Okamurou a Machem. S Ondřejem Císařem z Akademie věd o Klausovi mladším, populismu a nenávisti. *Respekt*. vyd. Economia a.s. ISSN 1801-1446.

FENDRYCH, M. (2019): Klaus junior staví stranu podle zemanovsko-klausovského vzoru. *Aktuálně.cz*, vyd. Economia, a.s.

FRANĚKOVÁ, D. (2016): *Koncept populismu a analýza politiky Silvia Berlusconiho*. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

HANLEY, S. (2012): Dynamics of new party formation in the Czech Republic 1996– 2010: looking for the origins of a ‘political earthquake’. *East European Politics*, roč. 28., č. 2., str. 119-143.

HAVLÍK, a kol. (2012): *Populisté, protestní strany, outsideři?: Několik poznámek ke konceptualizaci populistických politických stran*. Rexter. str. 121-153.

HONZEJK, P. (2017): Klaus mladší přebírá ODS. Karneval začíná. *Hospodářské noviny*. vyd. Economia, a.s. ISSN 1213-7693.

IDNES (2019): Přišel čas vzít si naši zemi zpátky, řekl Klaus. Představil hnutí Trikolóra. *iDNES.cz*, MAFRA.

IONESCU, G., GELLNER, E. (1969): *Populismus: Jeho významy a národní charakteristiky*. Londýn: Weidenfeld a Nicolson.

- JAGERS, J. a WALGRAVE, S. (2007): Populism as political communication style: An empirical study of political parties' discourse in Belgium. *European Journal of Political Research* č. 46, str. 319-345.
- JANSEN, R. (2011): Populist Mobilization: A New Theoretical Approach to Populism. *Sociological Theory*. roč. 29., č. 2., str. 75-96.
- KOPECKÝ, P., MUDDE, C. (2002): The two sides of Euroscepticism: Party positions on European integration in East Central Europe. *European Union Politics*. Roč. 3., č. 3., str. 297-326.
- KLIMECKÁ, E. (2018): Komentář: Proč chci víc politiků jako Václav Klaus mladší. *E15*. Czech news center a.s., Praha.
- KRIESI, H. (2014): „The Populist Challenge.“ *West European Politics*. roč. 37, č. 2, str. 361-378.
- KUBÁNEK, M., a kol. (2016): Role populismu ve volebním marketingu hnutí ANO před parlamentními volbami v roce 2013. *Středoevropské politické studie*. roč. 18, č. 4, str. 319-353.
- KUBÁT, M., MEJSTŘÍK, M., KOCIAN, J. (2016): Populismus v časech krize. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum.
- LEHEČKOVÁ, E., HOŘEJŠÍ M., L. (2015): Ruth Wodaková. Studie z aplikované lingvistiky. Researchgate. č. 1. str. 125-142.
- LIDOVKY (2019): ODS vyloučila Václava Klause mladšího. „Dlouhodobě nás poškozuje,“ uvedla. *Lidovky.cz*. Praha. MAFRA.
- MACKOVÁ, A. (2017): Nová média v politické komunikaci: politici, občané a online sociální sítě (Disertační práce). Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií.
- MUDDE, C. (2004): The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition* 39, str. 541- 563.
- MUDDE, C. (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge University Press.
- MUDDE, C. – KALTWASSER, C. R. (2013): Exclusionary vs. Inclusionary Populism: Comparing Contemporary Europe and Latin America. *Government and Opposition*. roč. 48, č. 2, str. 147-174.
- NACHTMANN, F. (2019): Populista? Je mi jedno, jak mě nálepkují, říká Václav Klaus ml. *Týden.cz*, EMPRESA MEDIA, a.s.

- NĚMCOVÁ, L. (2020): *Vývoj diskurzu pravicového populismu v České republice*. Praha. Univerzita Karlova v Praze. Diplomová práce.
- ONDŘÁČKOVÁ, T. (2020): *Václav Klaus mladší na otcem vyšlapané cestě*. Analýza diskurzu k Evropské unii. Brno. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně.
- PANIZZA, F. (2005): *Populism and the mirror of democracy*. London: New York. 358 str.
- PČR (2019): 27. schůze Poslanecké sněmovny České republiky 2017. Část 166. Dat. 12. 03. 2019.
- PODOBNÍK, B., KIRBIS, I. S., KOPRNICA, M., STANLEY, H. E. (2018): Emergence of the Unified Right- and Left- Wing Populism – When Radical Societal Changes Become More Important Than Ideology. *Physica A.*, roč. 517, str. 459-574.
- RAMBOUSKOVÁ, M. (2021): Klaus mladší končí v politice. Důvody jsou osobní. *Seznamzpravy.cz*.
- ROBERTS, J. V., STALANS, L. J., INDERMAUN, D., HOUGH, M. (2002): *Penal populism and public opinion: Lessons from five countries*. Oxford University Press.
- ROODUIJN, M., AKKERMAN, T. (2015): Flank Attacks: Populism and Left-Right Radicalism in Western Europe. *Party Politics*. roč. 23, č. 3, str. 193-204.
- SINGER, J. (2019): *Analýza komunikační strategie politických aktérů na Facebooku se zaměřením na populistickou rétoriku*. Brno. Masarykova univerzita. Diplomová práce.
- SOUKUP, P. (2010): Nesprávná užívání statistické významnosti a jejich možná řešení. *Data a výzkum - SDA Info*. roč. 4., čís. 2., str. 77-104. ISSN 1802-8152.
- STANLEY, B. (2008): The thin ideology of populism. *Journal of Political Ideologies*. roč. 13., č. 1., str. 95-110.
- STANLEY, B. (2019): Backsliding away? The quality of democracy in Central and Eastern Europe. *Journal of Contemporary European Research*. roč. 15., č. 4., str. 343-353.
- ŠAREDÍN, P. (2021): *Trikolóra Václava Klause mladšího: Konzervativní nebo krajně pravicová strana?* Brno. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně.
- TAGGART, P. A., a kol. (2000): *Populism*. Open University Press.

- TAGGART, P. (2004): Populism and representative politics in contemporary Europe. *Journal of Political Ideologies*. roč. 9., č. 3., str. 269-288.
- TANG, G., LEE, F. L. (2013): Facebook use and political participation: The impact of exposure to shared political information, connections with public political actors, and network structural heterogeneity. *Social Science Computer Review*. roč. 31., č. 6., str. 763-773.
- TASENTE, T. (2013): Transformations of the Political Communication in Social Media Era—from Mediatization to Decentralization. *Acta Universitatis Danubius. Communicatio*, roč. 8, č. 1.
- TIC, P. (2014): Probíhá u českých politických stran populist zeitgeist? Disertační práce, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií.
- VAN KESSEL, S. (2015): *Populist parties in Europe: Agents of discontent?*. Springer.
- WODAK, R. (2001): „The discourse-historical approach.“ In Ruth Wodak and Michael Meyer (eds.) *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage Publications
- WODAK, R. (2015a): *The politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*. London: Sage.
- WODAK, R., BOUKALA, S. (2015b): „European identities and the revival of nationalism in the European Union.“ *Journal of Language and Politics* č. 14, roč. 1, str. 87-109.
- ZELENKA, F. (2019): Komentář: hnutí Trikolóra – staré osobnosti, starý populismus. *E15*. Czech news center a.s., Praha.

Pro tuto práci byla použita citační norma ČSN ISO 690:2011: Bibliografické citace.

Využit byl styl citace APA Styl 6. Vydání, jež je popsán ve výše zmíněné normě.

Veškerá použitá literatura a všechny zdroje jsou dostupné online.

Pro výslednou podobu bakalářské práce byl použit Studijní a zkušební řád UHK, účinný ode dne 12. 11. 2019.

Zdroje práce

Analyzované projevy

(seřazené zdroje dle data, odkazu na literaturu a případně hlavního tématu projevu, standardní členění stejného autora ve stejný rok dle stylu citace APA Styl 6. Vydání je zde nahrazeno datem zveřejnění)

Novinky.cz

05. 11. 2018 – Klaus, V. ml. (2018): KOMENTÁŘ: Podpořme technické a kvalitní vzdělání – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz. ^{b)}

12. 11. 2018 – Klaus, V. ml. (2018): KOMENTÁŘ: Poslanecké platy – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz. ⁱ⁾

19. 11. 2018 - Klaus, V. ml. (2018): KOMENTÁŘ: Potřetí (ne)důvěra vládě – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz. ^{f)}

26. 11. 2018 - Klaus, V. ml. (2018): KOMENTÁŘ: Listopadová nálada – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.

03. 12. 2018 - Klaus, V. ml. (2018): KOMENTÁŘ: Suchá voda, veselá bolest – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.

10. 12. 2018 - Klaus, V. ml. (2018): KOMENTÁŘ: Rozpočet školství – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.

17. 12. 2018 - Klaus, V. ml. (2018): KOMENTÁŘ: Obědy ve školách zadarmo? Ať je zadarmo všechno – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz. ^{a)}

27. 12. 2018 - Klaus, V. ml. (2018): KOMENTÁŘ: 2019 – rok, který (ne)přinese změnu – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.

07. 01. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Známkovat ve školách? – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.

14. 01. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Klinika aneb Rozklad státu v přímém přenosu – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz. ^{a)}
21. 01. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Trest smrti za chladnokrevnou vraždu? – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.
28. 01. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Jsou starostové zločinci? – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.
04. 02. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Co jsme ještě ochotni strpět? – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.
11. 02. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: O sněhu a o padesátce – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.
18. 02. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Moderní dějiny – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz. ^{f)}
25. 02. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Výměna manželek – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.
04. 03. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Školské rady a dětské parlamenty – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.
11. 03. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Vlk a medvěd patří do naší přírody. Opravdu? – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz. ^{g)}
18. 03. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Suverenita České republiky – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.
25. 03. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Srbsko dvacet let po bombardování – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.
01. 04. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Homo adopce – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz. ^{c) g)}
08. 04. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Turisti a gender – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz. ^{g)}
15. 04. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Je normální kojení nebo protestní kojení? – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz. ^{g) f)}

22. 04. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Tradice a hořící chrám – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.^{f) i)}
29. 04. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: A se mnou přijde zákon – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.^{e) b)}
06. 05. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: V pátek zatahujeme školu a v pondělí bráníme justici – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.^{a) h)}
13. 05. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Privatizace státu a televize – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.^{d) g)}
20. 05. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Parodie na volby, parodie na demokracii, parodie na soud – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.^{c) h)}
27. 05. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Doprava má být především rychlá a plynulá – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.
03. 06. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Nenávist – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.^{g)}
10. 06. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Týden dotací ve sněmovně – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.^{h) i)}
17. 06. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Výzva k slušnosti – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.
24. 06. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Protest sám proti sobě – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.^{a) c)}
01. 07. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Zimní pohádka – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.ⁱ⁾
08. 07. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Cyril (5. 7.), Jan (6. 7.) a Metoděj (5. 7.) – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.
15. 07. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Konec vlády a proč je v létě léto – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.^{i) f)}
22. 07. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Léto – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.

30. 07. 2019 - Klaus, V. ml. (2019): KOMENTÁŘ: Ústavní žaloba a dvojí metr na prezidenta – Václav Klaus ml. Novinky.cz, Seznam.cz.

Facebook

04. 11. 2018 - Klaus, V. ml. (2018): Facebook.com ^{h)}

07. 11. 2018 - Klaus, V. ml. (2018): Facebook.com

17. 11. 2018 – Klaus, V. ml. (2018): Facebook.com ^{d)}

26. 11. 2018 - Klaus, V. ml. (2018): Facebook.com ^{h)}

28. 11. 2018 - Klaus, V. ml. (2018): Facebook.com ⁱ⁾

05. 12. 2018 - Klaus, V. ml. (2018): Facebook.com

18. 01. 2019 - Klaus, V. ml. (2018): Facebook.com

12. 02. 2019 - Klaus, V. ml. (2018): Facebook.com

16. 02. 2019 - Klaus, V. ml. (2018): Facebook.com ^{f)}

02. 04. 2019 - Klaus, V. ml. (2018): Facebook.com ^{a)}

11. 04. 2019 - Klaus, V. ml. (2018): Facebook.com ^{f)}

04. 05. 2019 - Klaus, V. ml. (2018): Facebook.com

11. 05. 2019 - Klaus, V. ml. (2018): Facebook.com ^{f)}

19. 05. 2019 - Klaus, V. ml. (2018): Facebook.com ^{c)}

20. 05. 2019 - Klaus, V. ml. (2018): Facebook.com ⁱ⁾

28. 06. 2019 - Klaus, V. ml. (2018): Facebook.com ^{c)}

12. 07. 2019 - Klaus, V. ml. (2018): Facebook.com ⁱ⁾

16. 07. 2019 - Klaus, V. ml. (2018): Facebook.com

17. 07. 2019 - Klaus, V. ml. (2018): Facebook.com ^{c)}